

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry
saamelaisten.keskusjarjesto (at) gmail.com

Lausunto

Oikeusministeriö

6.8.2021

Asia: VN/5875/2019, 11.5.2021

Lausunto saamelaiskäräjälain muutosta valmistelleen toimikunnan mietinnöstä

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry lausuu saamelaiskäräjälain muutosta valmistelleen toimikunnan mietinnöstä seuraavaa:

1 luku Yleiset säännökset

1 § Lain tarkoitus

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry pitää tarkoituksenmukaisena, että saamelaisten itsemääräämisoikeus kansana on tuotu esille hallituksen esityksen luonnoksen ko. pykälää koskevissa perusteluissa ja että niissä on viitattu asianmukaisesti YK:n kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976, KP-sopimus) artiklaan 1 ja YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/1976, TSS- sopimus) artiklaan 1.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry toteaa, että saamelaisten itsemääräämisoikeuden vahvistaminen yleisellä tasolla tulee sisältää saamelaiskäräjien lisäksi myös saamelaisten paikallisen itsemääräämisoikeuden vahvistamisen. Tähän sisältyy mm. saamelaisyhdistysten aseman ja toiminnan vahvistaminen.

3 § Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry esittää, että

- 1) saamelaisen määritelmä säilytetään saamelaiskäräjälaisissa ja että se muutetaan kieliperusteiseksi toimikunnan saamelaiskäräjävaalien äänioikeudelle (3 §) ehdottamien kriteerien mukaisesti muutoin, mutta sukupolvimäärän pysytetään kolmessa polvessa, koska sukupolvimäärän lisäämien neljänteen sukupolveen tuo näyttöongelmia. Oikeus äänioikeuteen ei ole ilmoitusasia vaan se on kyettävä osoittamaan luotettavilla dokumenteilla.
- 2) äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa sidotaan nykyiseen tapaan saamelaiskäräjälain mukaiseen saamelaisen määritelmään, ja että
- 3) saamelaiskäräjien vaalilautakunnalle turvataan oikeus ryhmähyväksynnän periaatteiden mukaisesti arvioida ja harkita saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hakeutuvan henkilön itseidentifikaation aitoutta, ja ratkaista asia harkintansa pohjalta YK:n hyväksymän

alkuperäiskansajulistuksen 33.1 artiklan mukaisesti. Mainittu julistus on hyväksytty jo 2007 ja Suomi oli YK:ssa voimakkaasti tukemassa julistuksen hyväksymistä muiden pohjoismaiden rinnalla. Yhdistyksemme pitää itsestään selvänä, että Suomi myös tukee julistuksessa hyväksytyjä periaatteita käytännön toimissa.

Toimikunnan mietinnössä esitetty muutos merkitsee saamelaisen määritelmän poistamista saamelaiskäräjäläistä ja samalla myös sitä, että Suomen lainsäädännössä ei olisi enää lainkaan määritelmää saamelaisesta. Lain 3 § sisältäisi ainoastaan kriteerit saamelaiskäräjävaalien äänioikeudelle ja sitä kautta osin myös vaalikelpoisuudelle.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry pitää tätä muutosehdotusta saamelaismääritelmän poistamiseksi Suomen lainsäädännöstä monin tavoin epäonnistuneena ja saamelaisten kannalta erittäin kielteisenä ratkaisuna. Siitä tulee aiheutumaan kielteisiä, ennalta arvaamattomia ja jopa kohtalokkaita seurauksia todellisten saamelaisten oikeuksien toteutumiselle. Se tulee vaikuttamaan laajasti lainsäädännössä ja hallinnossa, mutta myös suomalaisten ja muiden asenteissa ja mielipiteissä saamelaisia kohtaan ja saamelaiset termi tulee muuttumaan vain saamenkieliseksi henkilöiksi. Saamenkielinen henkilö on aivan eri asia kuin saamelainen. Saamenkielinen henkilö on vain opetellut saamenkielen eikä välttämättä ole lainkaan etniseltä taustaan meitä saamelaisia, kielen voi opetella kuka tahansa.

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry painottaa sitä, että perustuslain säännökset saamelaisten oikeudesta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (17.3 §) itsehallinnon perustalta (121.4 §) sekä laki saamelaiskäräjistä ja saamen kielilaki (1086/2003) muodostavat sääntelykokonaisuuden niin, että niitä pitäisi tulkita yhdessä. Niissä kaikissa oikeudet on turvattu saamelaisille. Saamelaiskäräjälakiin sisältyvä saamelaismääritelmä liittyy tähän kokonaisuuteen ja se määrittelee yksilötasolla ne henkilöt, joille perustuslaissa ja sen nojalla säädettyissä laeissa saamelaisille turvatut oikeudet kuuluvat. Jos saamelaista ei määritellä laissa, jää epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi se, keille saamelaisille turvatut oikeudet yksilötasolla kuuluvat.

Toimikunnan esityksessä sukupolvimäärän lisääminen kieliperusteeseen on ongelmallista, mikäli henkilö ei olisi puhunut saamea koko elinikänsä eikä hänellä olisi vahva ja luonnollinen yhteys saamelaiseen sukuunsa ja saamelaisyhteisöön. Saamen kieli ja kulttuuri harvoin välittyvät isoisovanhemmalta asti, koska on keskimääräisesti harvinaisempaa, että isoisovanhempi ja lapsenlapsen lapsi ovat elossa yhtä aikaa. Tässä mielessä sukupolvirajauksen yltämien kolmanteen polveen eli isovanhempaan asti on luonnollisempaa, ja on keskimääräisesti tavallisempaa, että nämä sukupolvet ovat kohdanneet toisensa eli isovanhempi ja lapsenlapsi ovat olleet elossa yhtä aikaa ja saamen kieli ja kulttuuri ovat ainakin jollain tasolla välittyneet elävänä sukupolvelta toiselle.

2 luku Saamelaiskäräjien tehtävät

5 § Saamelaiskäräjien yleinen toimivalta

Hallituksen esityksen luonnoksessa on mainittu ko. pykälää koskien voimassa olevan saamelaiskäräjälain 5 §:n 2 momentissa säädettyjen aloitteiden, esitysten ja lausuntojen laatimistehtävän lisäksi saamelaiskulttuurin kehittämis- ja hallinnointi- sekä rahoituksen myöntämistehtävät. Suomensaamelaisten keskusjärjestö ry painottaa, että kaikkea rahoitusta ei ole syytä kanavoida

saamelaiskäräjien kautta. Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja sekä saamelaisjärjestöjen järjestö- ja kehittämistoimintaa (varsinkaan valtakunnallisten järjestöjen) koskeva rahoitus on syytä pitää kokonaan erillään saamelaiskäräjistä, koska ko. tahojen toiminnan ja erilaisten tarpeiden asiantuntijuuden hankinta saamelaiskäräjille vaatisi tuntuvaan resurssien lisäämistä sinne.

8 § Määrärahojen jakaminen

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry painottaa, että saamelaisten perinteisten elinkeinojen tukemiseksi ja kehittämiseksi osoittavien määrärahojen hallinnointia ei ole syytä lainkaan kanavoida Saamelaiskäräjille. Lain 8 §:n perusteluissa on todettava selväsanaisesti, ettei saamelaiselinkeinojen rahoitusta siirretä Saamelaiskäräjien toimintaan. Lisäksi perusteluissa on erikseen mainittava, että lain muutoksella ei ole tarkoitus tehdä muutoksia muiden saamelaisorganisaatioiden ja -laitosten valtiolta tai kunnilta saamien avustusten myöntämiseen ja käyttämiseen liittyvään päätöksentekoon, menettelyyn ja muuhun käytäntöön.

3 luku Toimikausi, toimielimet ja toiminta

10 § Kokoonpano ja toimikausi

Kuntakiintiön alkuperäisenä perusteena ja tarkoituksena on HE 248/1994 vp. mukaan korostaa saamelaisten kotiseutualueen ja sen eri osien merkitystä. Tämä HE:ssä 248/1994 vp. perusteltu ns. kuntakiintiömalli vastaa myös saamelaisvaltuuskunta-asetuksessa ollutta kuntakiintiömallia. Ottaen vielä huomioon PeVM 17/1994, niin saamelaisten kotiseutualueen kuntien kiintiömäärien yhteenlaskettu lukumäärä pitäisi olla yli puolet saamelaiskäräjien jäsenten määrästä. Nykyinen kuntalohtainen kiintiö saamelaisalueen kuntien osalta on toiminut hyvin ja takaa sen, että yli puolet saamelaiskäräjien jäsenten määrästä on saamelaisalueelta.

11-13 § Puheenjohtaja, varapuheenjohtajat ja hallitus

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry painottaa, että puheenjohtajisto ja hallitus, johon kuuluu puheenjohtajisto ja neljä muuta jäsentä valitaan kahdeksi vuodeksi ja sen tulee nauttia saamelaiskäräjien luottamusta.

Saamelaiskäräjien hallituksen ja puheenjohtajiston luottamus tulee voida mittauttaa toimikauden aikana. Jos saamelaiskäräjien hallitus tai puheenjohtaja ei nauti saamelaiskäräjien kokouksen luottamusta, niin puheenjohtaja tai hallitus voidaan erottaa päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa saamelaiskäräjien kokouksessa annetuista äänistä.

Koko puheenjohtajiston toimimiseen päätoimisesti ei ole tässä vaiheessa lainkaan perusteita.

4 luku Saamelaiskäräjien vaalit

20 § Vaalilautakunta

Hallituksen esityksen luonnoksen 20 §:n todetaan, että *vaalilautakunnassa tulee olla saamen kielilain (1086/2003) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen saamen kielten asiantuntemus.*

Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry korostaa, että vaalilautakunnan jäsenten tulee olla saamelaisia henkilöitä, joilla on laaja asiantuntemus, yhteys eri saamelaisalueen

saamelaisyhteisöihin, joiden luottamusta jäsenten tulee nauttia. Edellyttämällä pelkästään saamenkielten asiantuntemusta ei saavuteta takeita riittävästä asiantuntemuksesta eikä myöskään takeita henkilön saamelaisuudesta.

Toimikunnan mietinnössä esitettyyn vaalilautakunnan kokoonpanon laajentamiseen ei ole tarvetta. Vaalilautakunta voi jo nyky muodossaan, niin halutessaan ja tarvittaessa kutsua tarvittavan määrän asiantuntijoita. Vaalilautakunnan kokoonpanon laajentaminen voi jossain määrin hankaloittaa kokouksien saamisen päätösvaltaiseksi, varsinkin kun ottaa huomioon, että vaalilautakunnan kokouksia on pääsääntöisesti hankala järjestää etäyhteyksin, koska kokouksessa käsiteltävät asiakirjat sisältävät ei-julkista materiaalia.

5 luku Muutoksenhaku vaaliluetteloa koskeissa asioissa

41 §. Muutoksenhakulautakunnan tehtävä ja toimivalta

Yhdistys pitää erittäin huonona esityksenä sitä, että 70-vuotta täyttänyt muutoksenhakulautakunnan jäsen tulisi erota jäsenyydestään. Tämä on mielestämme erittäin rajoittava ja saamelaiskulttuurista poikkeava tapa toimia ja kaventaa saamelaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja tiedonjakamista. Englanninkielisessä alkuperäiskansamaailmassa tunnetaan käsite ELDERS ja se tarkoittaa iäkkäitä ja asiaa tuntevia sekä kokeneita neuvonantajia.

41 m §. Jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Yhdistys toteaa, että vuonna 2019 YK:n ihmisoikeuskomitea on moittinut Suomen saamelaisten oikeuksien loukkaamisesta nimenomaan KHO:n päätösten vuoksi hyväksyä saamelaisten tahtoa kunnioittamatta saamelaiskäräjien vaaliluetteloon sinne kuulumattomia ei-saamelaisia henkilöitä. Myös aiemmin mm. vuosina 2012 ja 2017 Suomi on saanut moitteita YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevältä komitealta (CERD).

On yksinkertaisinta ja selvintä siirtyä noudattamaan Suomenkin jo hyväksymiä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistusta vuodelta 2007, jossa saamelaisilla itsellään on oikeus päättää sisäiseen itsenäisyyteen kuuluvista asioista (ks. deklaraatio, art. 33.1)

Ristenrauna Magga
Puheenjohtaja

99870 INARI
rrmagga(at)gmail.com

MERK.
Maria Sofia Aikio
Sihteeri/rahastonhoitaja

99980 UTSJOKI
sofe76(at)hotmail.com